Eerste Kamer der Staten-Generaal

1

Vergaderjaar 2026–2027

37 020 IV Vaststelling van de begrotingsstaten van Koninkrijksrelaties (IV) en het BES-fonds (H) voor het jaar 2027

A

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 18 september 2026

Hierbij ontvangt u op uw verzoek een afschrift van mijn brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer over de aanpak van «comply or explain» voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba, d.d. 6 juli 2026.

Inclusief de bijlage:
1. Advies uitvoeringstoets Caribisch Nederland Notitie verbetermaatregelen betrokkenheid Bonaire, Sint Eustatius en Saba bij «comply or explain».

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
E. van der Burg

kst-37020-IV-A
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2026

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 6 juli 2026

In het regeerakkoord «Aan de slag» is het principe van «comply or explain» aangescherpt. Dit houdt in dat nieuw beleid, waaronder regelgeving, in beginsel tevens van toepassing is op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (comply), tenzij sprake is van zwaarwegende en deugdelijk gemotiveerde redenen om hiervan af te wijken (explain). In de beleidsbrief Koninkrijksrelaties heb ik aangekondigd dat het kabinet de toepassing van het principe samen met de BES-eilanden en de departementen gaat evalueren op basis van de praktijk.[1]
In deze brief ga ik in op de aanpak van «comply or explain» voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Daarbij ga ik ook in de opvolging van de moties White (GroenLinks/PvdA) c.s.; Bruyning (NSC)/Paternotte (D66); en de toezegging om uw Kamer te informeren over de evaluatie van de VNG-uitvoeringstoetsen.[2]

Aanscherping en toepassing van het principe

Zoals benoemd in mijn beleidsbrief, is het de bedoeling dat departementen bij de voorbereiding van nieuw beleid actief onderzoeken op welke wijze dit van toepassing kan zijn op Bonaire, Sint Eustatius en Saba en dit expliciet motiveren. Maatwerk blijft mogelijk – en vaak ook wenselijk – maar wordt steeds transparant en zorgvuldig onderbouwd. Hierbij wordt gestuurd op het realiseren van een gelijkwaardig effect voor inwoners op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, in relatie tot inwoners in Europees Nederland. Het mag geen automatisme zijn om op grond van de bijzondere omstandigheden bij Bonaire, Sint Eustatius en Saba lagere standaarden te hanteren. Het is een instrument om te sturen op een gelijkwaardig voorzieningenniveau rekening houdend met de lokale context, waar prioritering en fasering met het oog op uitvoerbaarheid onderdeel van kunnen zijn. Een goed voorbeeld van de toepassing van het principe is de recente voortgangsbrief van de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid over kansspelen.[3] Het uitgangspunt hierbij is dat de doelstellingen gericht op bescherming van mensen tegen de risico's van gokken, voor héél Nederland gelden. Om rekening te houden met de context van Bonaire, Sint Eustatius en Saba wordt de situatie daar nu eerst beter in beeld gebracht om vervolgens te bepalen welke maatregelen aldaar passend zijn voor het behalen van de doelstellingen.

Beleidsinzet van dit kabinet

Het uitgangspunt is dat het principe van «comply or explain» betrekking heeft op het gehele rijksbeleid, waaronder beleidsdoelstellingen, de daarvoor beschikbaar gestelde middelen, alsmede wet- en regelgeving en overige beleidsinstrumenten. Dit sluit aan bij bestaande kaders, zoals de Aanwijzingen voor de regelgeving, het Draaiboek voor de regelgeving en het Beleidskompas, waarin is vastgelegd dat expliciet wordt afgewogen in hoeverre regelgeving van toepassing is op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Afwijking van «comply» is uitsluitend aan de orde met het oog op de bijzondere omstandigheden waardoor Bonaire, Sint Eustatius en Saba zich wezenlijk onderscheiden van Europees Nederland.

---

[1] Kamerstuk II 2025/2026, 36 800 IV, nr. 56.
[2] Kamerstuk II 2025/26, 36 800 IV, nr. 10; Kamerstuk II 2023/24, 36 410 IV, nr. 65; TZ202510-011.
[3] Kamerstuk II 2025/2026, 24 557, nr. 282.

Dat betekent dat mijn collega bewindspersonen bij het opstellen van de verschillende beleidsbrieven hebben gereflecteerd op de toepasbaarheid hiervan op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dit ziet er per beleidsterrein verschillend uit:

– Op het gebied van zorg betekent dit de ambitie om naar een gelijkwaardig voorzieningenniveau toe te werken op het gebied van zorg, jeugd en ondersteuning, met aandacht voor preventie, kansrijke start, gezonde voeding en versterking van de randvoorwaarden van het zorgstelsel.[4]
– Deze ambitie geldt ook op het gebied van onderwijs, cultuur en kansengelijkheid waarvoor al onderwijs- en cultuuragenda's bestaan en de emancipatienota.[5]
– Er is aandacht voor klimaatadaptatie, weerbaarheid en duurzaamheid op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Zo wordt voor de klimaatplannen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba aansluiting gezocht bij de Nationale Klimaatadaptatiestrategie en krijgt het Natuur en Milieubeleidsplan Caribisch Nederland een tweede fase.[6] De plannen voor wonen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba worden uitgewerkt in een Beleidsagenda Volkshuisvesting en Bouwen 2027–2030.[7]
– Wat betreft economische ontwikkeling en bestaanszekerheid is zichtbaar aandacht voor sociaaleconomische weerbaarheid, onder meer via het Economisch Groeiplatform Carib en investeringen in digitale infrastructuur en de initiatieven op het gebied van voedselzekerheid. Over de invulling van de € 30 miljoen voor bestaanszekerheid vindt al intensieve samenwerking plaats.[8]
– Op het gebied veiligheid en weerbaarheid wordt het Caribisch gebied expliciet genoemd als onderdeel van het bredere veiligheidsbeeld van Nederland en het Koninkrijk, mede in het licht van de ontwikkelingen in en rond Venezuela, hybride dreigingen en cyberveiligheid. Ook is het Caribisch deel van het Koninkrijk opgenomen in het nationale veiligheids- en defensiebeleid. Verder is er aandacht voor ondermijning en versterking van de politiecapaciteit.[9]

Evaluatie van de toepassing van het principe

Zoals benoemd in mijn beleidsbrief evalueert het kabinet samen met de eilanden de toepassing van het principe mede op basis van ervaringen uit de praktijk en betrekt hierbij de andere departementen. De evaluatie vindt plaats op basis van in ieder geval:

1. Bestaande advies- en evaluatierapporten, waaronder in ieder geval:
    - De Periodieke Rapportage artikel 4 Begrotingshoofdstuk IV Koninkrijksrelaties «Bevorderen sociaaleconomische structuur» over de periode 2016–2023[10];
    - Het adviesrapport «Gelijkwaardigheid als grondwettelijke opdracht» van de Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (hierna: NCDR);
    - Het eindrapport «Discriminatie doorbreken» van de Staatscommissie tegen Discriminatie en Racisme;
    - Eerdere rapporten van onder andere de Raad voor het Openbaar Bestuur, de Raad voor leefomgeving en infrastructuur en de Commissie sociaal minimum Caribisch Nederland;[11]

---

[4] Kamerstuk II 2025/2026, 36 800 XVI, nr. 191.
[5] Kamerstuk II 2025/2026, 36 800 VIII, nr. 148.
[6] Kamerstuk II 2025/2026, 36 800 XIV, nr. 84; kamerstuk II 2025/2026, 36 800 XXIII, nr. 57; kamerstuk II 2025/2026,36 800 XII, nr. 34.
[7] Kamerstuk II, 2025/2026, 36 800 XXII, nr. 45.
[8] Kamerstuk II, 2025/2026, 36 800 XIII, nr. 41.
[9] Kamerstuk II 2025/2026, 36 800 V, nr. 103; kamerstuk II 2025/2026, 36 800 X, nr. 78.
[10] Kamerstuk II 2025/2026, 33 189, nr. 22.
[11] Kamerstuk II, 2025/2026, 36 800 IV, nr. 21; kamerstuk II, 2023/2024 36 410 IV, nr. 43.

- Daarbij betrek ik in ieder geval ook het nog te verwachten onderzoek naar de toepassing van het principe door het College voor de Rechten van de Mens.

2. Een nadere juridische analyse van «comply or explain» in het licht van de Grondwet (verhouding artikel 1 en 132a, lid 4, van de Grondwet);
3. De kabinetsreactie op het onderzoek naar een statusverandering van LGO naar UPG van Bonaire, Sint Eustatius en Saba die in het vierde kwartaal van dit jaar met uw Kamer wordt gedeeld;
4. Dialoog met enerzijds mijn collega bewindspersonen en anderzijds de eilandsbesturen over hoe zij aankijken tegen toepassing van het principe.

Ik informeer u dit najaar over de voortgang van de evaluatie van het principe, in die brief zal ik ook namens het kabinet op het adviesrapport van de NCDR reageren.[12]

Praktische maatregelen voor het waarborgen van het principe

– Over het waarborgen en het toepassen van het principe van «comply or explain» is uw Kamer eerder geïnformeerd.[13] In de opvolging daarvan worden Bonaire, Sint Eustatius en Saba beter betrokken bij de totstandkoming van beleid en wetgeving, onder andere door processen rond startnotities, (internet)consultaties en door het rijksbrede wetgevingsoverzicht te verbeteren. Daarnaast worden (internet)consultaties waar relevant meertalig toegankelijker gemaakt (Nederlands, Engels en Papiaments), zodat de lokale overheden, inwoners en bedrijven op de eilanden effectiever kunnen participeren en goed geïnformeerd zijn over nieuw beleid en wetgeving. Ook wordt de VNG Caribendesk verder doorontwikkeld, die een belangrijke rol speelt in kennisdeling en het uitvoeren van uitvoeringstoetsen voor wetgeving die aansluit bij de eilandelijke context.

Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden (hierna: UDO) en uitvoeringstoetsen

De VNG Caribendesk heeft twee uitvoeringstoetsen uitgevoerd voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Hiermee is uitvoering gegeven aan een toezegging aan uw Kamer.[14] De eerste toets had betrekking op het wetsvoorstel tot wijziging van de Wet Bibob (Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur). De tweede uitvoeringstoets betrof het besluit tot wijziging van het Besluit openbare bibliotheekvoorzieningen. De uitkomsten van deze pilot met uitvoeringstoetsen laten zien dat het van belang is om uitvoeringstoetsen uit te voeren, om inzicht te verkrijgen in de uitvoerbaarheid van voorgenomen wet- en regelgeving voor de openbare lichamen. Wel liet het proces zien dat uitvoeringstoetsen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba op onderdelen eenvoudiger moet worden vormgegeven dan gebruikelijk is voor gemeenten in Europees Nederland. Daarnaast moet een uitvoeringstoets niet al te vroeg in het proces worden ingericht, omdat het dan lastig is voor de openbare lichamen om de consequenties van voorgenomen wetgeving volledig te overzien (onder meer de financiële onderbouwing). Tot slot onderstrepen de uitvoeringstoetsen het belang van maatwerk.

Op verzoek van mijn ministerie heeft het onafhankelijke onderzoeksbureau, de DSP-groep, vervolgens een advies geschreven over de inzet van de UDO en uitvoeringstoetsen in Caribisch Nederland. Hiermee is

---

[12] TZ202605-100.
[13] Kamerstuk II 2024/2025, 36 600 IV, nr. 70; kamerstuk II, 2022/2023, 36 200 IV, nr. 85.
[14] TZ202510-011.

uitvoering gegeven aan de motie Bruyning (NSC)-Paternotte (D66).[15] Het advies van de DSP-groep biedt concrete handvatten om de uitvoerbaarheid van beleid en wetgeving, via de inzet van de UDO en de van het proces van de UDO deel uitmakende uitvoeringstoetsen, vooraf beter te toetsen. Hierbij wordt geadviseerd om, indien er bij een beleidsintensivering wordt gekozen voor harmonisatie (comply), en er voor Europees Nederland wordt gestart met de UDO, Bonaire, Sint Eustatius en Saba standaard mee te laten lopen. Daarbij wordt geadviseerd om concrete werkafspraken te maken. Deze adviezen sluiten goed aan bij de uitkomsten en ervaringen van de uitvoeringstoetsen zoals die door de VNG zijn uitgevoerd en waarin Bonaire, Sint Eustatius en Saba zich herkennen. Mijn ministerie zal vanuit haar coördinerende rol langs de lijnen vanuit het advies afspraken maken met andere ministeries en de VNG over de toepassing van de UDO en uitvoeringstoetsen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Ten slotte wordt geadviseerd om bij de doorontwikkeling van het principe van «comply or explain» haalbaarheid en wenselijkheid nadrukkelijk mee te nemen. Ik ben voornemens om dit advies mee te nemen bij de aangekondigde evaluatie van het principe. Voor een goede werking van «comply or explain» is een toetsing op uitvoerbaarheid van groot belang. Niet alleen de UDO en uitvoeringstoetsen helpen hierbij, ook het Beleidskader decentraal en gedeconcentreerd bestuur dat met uw Kamer wordt gedeeld waarin Bonaire, Sint Eustatius en Saba zijn meegenomen draagt hieraan bij. Dit beleidskader helpt om aan de voorkant scherpere keuzes te maken over taaktoedeling naar de openbare lichamen.

Stand van zaken verbetermaatregelen betrokkenheid

De in mijn brief van 20 augustus 2025[16] opgenomen verbetermaatregelen inzake betrokkenheid van Bonaire, Sint Eustatius en Saba bij «comply or explain» zijn inmiddels doorgevoerd in de daarvoor in aanmerking komende instrumenten. Het komt nu aan op daadwerkelijke toepassing van deze maatregelen door de departementen. Ik houd hierbij de vinger aan de pols.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
E. van der Burg

[15] Kamerstuk II 2023/24, 36 410 IV, nr. 65.
[16] Kamerstukken II 2024/2025, 36 600 IV, nr. J.